

Pogovor, v katerim so trije nauki za tri stani, kakó naj za občinski prid skerbé.

Zdravnik. Dober dan, duhovni gospod! — Šolskiga učenika tudi tu najdem.

Duhovni. Dober dan, gospod dohtar! — Naš učitelj je prišel, de mu bom dal „Novice“ brati. Dosti koristeniga se v njih bere, to more vsak spoznati; le škoda, de ne more v njih vse prostora najti, kar bi bilo za Slovence potrebniga.

Zdravnik. Jez si na kmetovanje ne umim posebno, de bi komu kake nauke dajal, če bi mojih naukov poslušali, bi bile „Novice“ kmalo skozi.

Duhovni. Od vas *) ni terjati, de bi se posebno s kmetovanjem pečali; tode kar po svojim stanu znate, bi bilo marsikaj tudi za vsaciga človeka permerjeno, in tudi potrebno vediti. Poterpi-

dopadli, kér so nam pokasali, de ne predete bres premisljaka, ampak de ste pomenljivo v faki ga dela zhefkih kolovratov dobro prevdarle. Tode kar zhlovek pervikrat vidi, se mu vezhkrat zhudno sdi, satorej boš te tudi vé od zhefkih kolovratov drugazhi fofile, ko jih boš te bolj spoznale. V naslednjim perstavku hozhem vaše vgovore rasjasniti:

Kar v pervim in drugim vgovoru pravite od predrage zene zhefkih kolovratov, je gola refniza. — Kakó je to, de domazhi kolovratarji nemorejo zenejfhih kolovratov delati? Zhehi jih po goldinarju in 45 krajzarjev isdelujejo, Krajnzi pa po 4 goldinarje!! Ref je, de mora v faki zhefki kolovrat umetno in pridno isdelan biti; ko ne, ni sa nizh. Per v fkim tem je pa vunder njih zena predraga. Upamo in shelimo, de jih bomo prihodnjizh bolj po zeni dobivali. —

Tretjemu vgovoru to le nasproti povémo: Ref je, de se tudi na krajnfkim kolovratu samore prav lepo in tanjko prefti, tode na zhefkim se v enakim zhafu fkoraj dvakrat vezh lizhne preje naprede. Kaj pa k temu pravite, drage predize? —

Kratko nikdar ni ref, kar ste v zhetertim vgovoru rekli, de domazhi kolovratí ravno takó hitro vlezhajo, kakor zhefki; — ko bi to ref bilo, bi se samoglo na domazhim ravno toliko naprefti, ko na zhefkim, kar pa nikoli mogozhe ni. —

Preja se mora pri teh kolovrafzhzhikih slo fliniti; ref je to, tode ravno v tem obftoji vsrok, de je zhefko platno takó možhno in lizhno; vé pa ne flinite nizh, ali pa zlo malo, sató je vaše platno flabeji in kofmato; ravno sató je tudi platno, ki je is s rokami na kolovratih napredene preje narejeno, veliko bolj, kakor to, ki je na mafhinah bres flinjenja isdelano.

Vretenza na Pihlerjevih kolovratih, kakor v fheftim vgovoru pravite, so ref enmalo premajhne, tode take nifo pri v fih drusih zhefkih kolovratih.

Kar pa v sedmim vgovoru saresam perutniz nasprotvate, ni ref, de bi se nit s fhpiklami hitreji premakniti samogla; kar vaš bo vezhkratno predenje na zhefkim kolovratu famo preprizhalo.

Omovske napravljati, je samuda, pravite dalje; rozhna zhefka prediza fi v eni uri napravi 32 do 36 parov tazih omoskov, in ti so dovelj, en zel dan prefti. Ena ura samude, sató pa defet drusih dobizhkov! Mislim, de taka samuda ni nobena samuda.

V poslednjim vgovoru pravite, de vam bolj kashe prashnje prefti, ne pa hodnika. Ko ste to befedo isrekle, ljube predize, gotovo nifte prevdarile, kaj de ste rekli. To je ravno nar vezhi dobizhek, ki ga nam zhefki kolovrat da, de samoremo na njem s pomozhjo grebenzov hodnik takó kakor prashnje prefti!! Ravno savoljo tega saflushizhefki kolovrat veliko hvalo, ki mu v refnizi gre, de se samore is hodnika prashnje prefti. Kar pa sad grebana ofiane, se da fhe na krajnfkim kolovratu v debelo nit prefti in v debelo platno sa shaklje, kuhinjke perte i. t. d. podelati. — V fga tega se boš te fame kmalo preprizhale in tudi na zhefkim kolovratu vaše flavno ime v predenju poterdile:

Loške predize

Pridne predize.

Krajnz.

te, in nikar za zlo ne vzemite, de vam kaj več povem. Tissot, Paulitzky sta vsak za svoje rojake pisala, kar se per nas pogreša, marsikdo gre z nosam diljo podperati zavolj pomanjkanja taci naukov. Meni ne gre soditi, po kateri zdravilski postavi, po homeopatii ali alopattii naj bi zdravniki nauke dajali; le to vé, de mi taci podukov prav zlo potrebujemo, de bi se marsiktero neumno ravnanje pri boleznih zatérlo. Prebivavci na Kolpi zoper bodljaje eden družiga na nevarno vižo gazijo, drugot zoper zlatenco na sodil (ne na pare) uši jedó; nekteri se per znotrajnih slabostih voléjiga mlečka natrobi, i. t. d. Veliko se jih zavolj pomanjkanja denarjev zdravnika in njegovih zdravil brani; včasí je kaka bolezen, de si bolnik misli zato ni treba okoli dohtarja hoditi; per hudih in naglih boleznih včasih ni mogoče zdravnika kmalo dobiti, preden pa pride, že nevedni ljudje z napácnimi sveti bolezen pohujšajo. Kaciga soseda, kteri bi vedil iz bukev kaj domačiga svetovati, bi pa vsak v svoji soseski kmalo dobil. — Poglejte keliko dobriga bi vi zamógli povedati!

Zdravnik. Ne morem reči, de ste napak govorili, pa ne zamerite, de vam za vaše nauke tudi jez ktere vašimu stanu permerjene dam. Res je, de ste duhovni gospodje dosti lepiga za ljudstvo spisali, in veliko več storili kot mi. Zavolj pomanjkanja svetih, podučnih, za ljudstvo pisanih bukev se ni potožiti, pa nekaj družiga slovenskiga manjka. Vi imate nemški nedeljski list, Filotejo; en zvezik sim je bil unkrat per grajšinskim gospodu najdel, kér ste mu jo bili posodili, ko ni iz hiše mogel zavolj bolezní; tudi gospa je rekla, de ji je všeč. Izsluženimu soldatu Andrejčetu, ki je večkrat bolan, ste bili tudi enkrat en zvezik posodili. Unkrat, ko vas ni bilo domá, sim vas čakal, tam na mostovži, na mizi so neki listi Siona ležali, in sim jih za kratek čas bral. Dosti lepiga sim notri najdel. Prav je, de unajne liste in dnevnike berete, ali bi vas pa ne mikalo brati, če bi slovenski gospodje, eden drugimu h pomoči, in k omikanju slovenskiga naroda kaj družiga permerjeniga spisali. Če se bote takó zgovarjali, vam le to rečem, de bi bili Nemci in Francozje, tudi kake take zgovore najdlí, pa niso na nje porajtali. Slovincov nas je veliko; kaj taci ga bi šlo spod rok. — Na vprašanja: Kdo, kaj, kje in kakó? bote bolj vedili odgovoriti, kot jez. —

Duhovni. Dobre svete nam znate dajati. Kaj ne, gospod učitelj, kakó gladko dohtarju beseda od ust gré? Za Slovence ste grozno vneti.

Učitelj (posmejaje): Saj res, gospod dohtar so polni podukov.

Zdravnik. Lepó je za domovino umreti, če je treba; še lepši pa za nje korist živeti. Tudi vi učitelji ji zamorete práv veliko dobriga storiti.

Znanje pismenih sostavkov se v našem jeziku pogreša. Mladina hodi v šolo, večí del jih po dokončanju nemških šol domá ostane; nemšina je za take náptuji svet sejana, zato se rada posuši. En čas vedó, kakó se der Engel sklanja, in kaj se pravi po nemško: jez sim, ti si, on je. Po nemško ne morejo nič pisati, zato ki nemšine ne znajo; slovenšina pa, v kteri bi se tudi sami kaj zúčili, jim je za pismene sostavke neznana. Z nemškimi čerkami revno kako slovensko pismice vkup spravijo. Slovensko mladost posebno na kméti najpotrebniših reči po nemško učiti, je okna zamašene pustiti in dan v hišo nositi. Od tod pride, de se večkrat sliši: Ta in uni sta v šolo hodila, pa

*) Pustimo, naj se še ti gospodje vikajo, kér je vikanje per v fih z nemšino nepopačenih Slovincih v navadi.

znata toliko kot jez, ki se nisim nič učil. Z nemšino učeniki na kmetih sebe ob dobro ime perpravljate, de ne znate nič učiti, kër vas nemških otroci ne umeje, ali pa tudi šolarje po nedolžnim v ime perpravljate, de so bedasti, kër se res niso v stanu dosti naučiti. Spišite torej za take šolarje, kakó se more kako pismo, ali kaj družiga po slovensko pisati, de, kër nemšine ne znajo, jim tudi slovenšina ne bo zastonj. Kakó je v ti reči ravnati, so Vam gosp. Slomšek naj lepši izgled dali.

Duhovni. Saj res kmetiški šolarji ne znajo ne nemško, ne slovensko pisati; pa temu se ni čuditi. Ko bi mi vsi Slovenci jabelka, hruške in drugo domače sadje v nemar pušali in fige pa mandeljne sadili, bi na zadnje vse sadje lahko spravljali. — Pa zadošči imamo vsak en nauk; pogledjmo, kaj nam kaj „Novice“ še družiga povedó. — k —

Svetovanje, po katerim bi se zamoglo več ljudskih ali malih šol po deželi napraviti — z posebnim oziram na krajnsko in bližno primorsko deželo.

(Na dalje.)

Imamo popolnoma zaupanje, de bodo častitljive kresijske gosposke za šole namenjene darove rado voljno prejemale, in de se bodo prizadevale, tudi stanovitno kresijsko zalogo za šole napraviti iz letnih doneskov cesarskiga šolskiga zaklada, kateri, ako ravno bi le po 10 goldinarjev na 500 duš odločenih bilo, bi gotovo več znesli, kakor je sedajni donesik šolskiga zaklada. Po tem takim bi kresija v stanu bila, nar bolj potrebnim soseskam pomagati, katerim tudi kantonska zaloga le malo kaj pripomoči zamore.

Marsikdo se bo morebiti čudil, de donesik iz kantonske zaloge ne znese več, ko 50 goldinarjev. Na to odgovorimo: Večidel po vsih soseskih, naj bodo še takó revne, se vunder najdejo dobrotljivi ljudje, ki so saj v stanu toliko vkupej spraviti, de se bo iz tega zamogla ena šolska stanica (učilnica) napraviti ali pa saj v najemšino vzeti. Povsod se bo pa tudi dobil navadni ukazan groš saj od šolarjev bolj premožnih staršev, z katerim bi se dohodki učitelja pomnožili. Mislimo, de pametni kmetje sedajnega časa tega šolskiga doneska ne bodo davk imenovali, in de niso enaki tistim, kateri vsak krajcar davk imenujejo, ki jim trebuha ne nasiti, ali pa ki skozi gerlo ne teče.

Če se zraven teh perhodkov še 50 goldinarjev učitelju zagotovi, mislimo de se jih bo dovelj za tako službo oglasilo. Saj imamo izgled nad drugimi deželami: v neki deželi našiga cesarstva, ktera si je prav dobro ime v šolstvu pridobila in ktera je zraven tega tudi prav obilno z šolskimi dohodki oskerbljena, dobí učenik sploh le 70 goldinarjev za letno plačilo, desiravno v več družih krajih cesarstva na pol več, ja clo osemkrat več učenikom plačujejo. Vsak vé, de se da na deželi veliko bolj po ceni živeti, kakor v mestih; zatorej so potroški in potrebe življenja učiteljev na deželi veliko manji od potreb in potroškov mestnih učencov, zatorej pa tudi po teh ne gré meriti plačila za učnike po kmetih, ako ravno bi mi prav serčno želéli, de bi učiteljski stan, kjer koli bodi, po vrednosti plačan bil. Če tedaj plačila za deželske učitelje ne merimo po plačilu mestnih

učencov, nas ne bodo strašili preveliki potroški, kateri so za napravo ljudskih šol po deželi potrebni.

Razun tega bi si napravo šol po izgledu nekih Nemških in Švajcarskih kantonov tudi pri nas lahko prav zlo polajšali. V teh krajih uči en učenik skozi leto ne samó v eni soseski, ampak v dveh, treh soseskah, kjer so domači oprayki takšni, de otroci ene soseske le samo po zimi, druge soseske pa samo po leti v šolo hodijo. Po tem izgledu bi se tudi pri nas manjši ali revniši soseske lahko pridniga učenika pridobile; on pa bi boljši zaslužke imel.

(Dalje sledi.)

Urno, kaj je noviga?

(Sneženi plazovi) zopet letas na Tirolskim hudo razgrajajo. Veliko človekov in živine so že podsuli in en strašni plaz 1. dan Svečana je okoli 2000 smrek z koreninami vred izderl.

(Tudi pri nas na Krajskim) je silo veliko snegá; prerok v 51. listu lanskich Novic jo je dozdej šembrano dobro zadél.

(Blizo Brežec na Štajerskim) sta 18. dan Svečana mati in sin zmerznila, ktere bi bili lahko smerti otéli, ko bi bili ti ljudje naše Novice (2. list lanskiga tečaja) brali. Na saneh so ju domu peljali, brez pameti v gorko hišo djali in z gorkimi rečmi oživljati sačéli. Mati je poprej še živéla, po tem je pa tudi ona oči zatisnila. — Glejte, kakó potrebno je, de človek kaj bere in se kaj uči, z komur bi zamogel sebi in svojimu bližnimu v nesreči pomagati! To je naša dolžnost in gotovo Bogu bolj prijetno, kakor marsikaka druga reč! Zatorej, ljubi moji kmetje, beríte, beríte!

(Goveja kuga na Českim) se je zopet v nekih vaséh pokazala, v kterih je bila že poprej do dobriga nehala. Do 16. Svečana je skupej 1167 goved pocer kalo, 980 hudo bolnih ali pa okuženih so pobíli; le 135 se jih je pa ozdravilo.

(Iz Begenj nam pišejo) „Pri M. Kopaču je dozdej iz raznih krajev Slovenskiga 16 pinj naročenih. Tudi vse česke kolovrate, ki jih je Kopač dozdej naredil, so mu proti pokupíli; jih že verté Gorenke Pemce, de je veselje gledati.“ — To je prav!

Današnjemu listu je dva in dvajseti dél vinoréje perloshen.

Shitni kup.	V Ljubljani		V Krajnju	
	8. Šufhza.		3. Šufhza.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pthenize domazhe ..	1	20	1	29
1 » » banafhke ..	1	21	1	30
1 » Turfhize	—	57	—	—
1 » Šorfhize	—	—	1	5
1 » Rëshli	—	59	1	6
1 » Jezhmena	—	42	—	51
1 » Profha	—	57	1	3
1 » Ajde	—	44	—	48
1 » Ovfa	—	33	—	33

Prihodni list bo zavoljo praznika sv. Jožefa, že v torek na svitlo dan.

Vrednik Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik Jožef Blaznik v Ljubljani.